

ความสำคัญของการอ่านและการใช้ห้องสมุด

การอ่านและความสำคัญของการอ่าน

การอ่านเป็นนิสัยอย่างหนึ่งซึ่งสร้างสมได้โดยอาศัยประสบการณ์ สภาพแวดล้อม และภาวะทางค่านิยมของแต่ละคน นิสัยของการอ่านกลายเป็นปัจจัยอย่างหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดบุคคลิกลักษณะเฉพาะตน การอ่านก็เหมือนกับทักษะอื่น ๆ คือสามารถพัฒนาให้มีประสิทธิภาพสูงได้ และทุกคนสามารถเรียนรู้ที่จะอ่านได้ก็ขึ้น โดยใช้ความพยายามเพียงเล็กน้อย และปฏิบัติเป็นประจำวัน¹

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า การอ่าน เป็นปัจจัยส่งเสริมการพัฒนาสังคม เพราะการอ่านจะหล่อหลอมความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม อีกทั้งจะช่วยส่งเสริมความชำนาญเฉพาะวิชาชีพเพื่อการดำรงชีวิตให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ใน พ.ศ. 2514 องค์การอิสระต่าง ๆ ทั่วโลกได้ยอมรับกฎบัตรหนังสือ (The Charter of the Book) ซึ่งได้นิยามลักษณะเด่นเฉพาะของทัศนคติในปัจจุบันต่อปัญหาการอ่าน โดยกล่าวเน้นไว้ชัดเจนว่า สังคมจะต้องให้สมาชิกทั้งหมดได้รับผลประโยชน์จากการอ่านเต็มที่²

¹Mortimer J. Adler, How to Read a Book (New York : Washington Square Press, 1974), p. 18.

²O.S. Chubaryan, "Reading in Modern Society : Reading and Motivating Forces of Modern Society," in Reading in a Changing World, ed. Foster E. Mohrhardt (Munich : Verlag Dokumentation, 1976), p. 50.

การพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้มีมานานแล้วในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ใน พ.ศ.2497 สมาคมห้องสมุดอเมริกัน และสมาคมสำนักพิมพ์อเมริกัน ได้แต่งตั้งคณะกรรมการหนังสือแห่งชาติ ประกอบด้วยบุคคลกว่า 200 คน จากทุกสาขาวิชาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมความสนใจในการอ่านและการใช้ห้องสมุด โดยไม่เกี่ยวข้องกับกิจการค้าหรือการเมือง มีการวางแผนเพื่อเพิ่มจำนวนนักอ่านให้มากขึ้น เน้นให้บรรณารักษ์ตระหนักถึงหน้าที่ที่จะต้องสนับสนุนการอ่านในห้องสมุด และได้จัดตั้งสหพันธ์หนังสือแห่งชาติขึ้น เพื่อกระตุ้นให้ทุกวงการ ทั้งราชการ และวงการธุรกิจ ให้สนับสนุนการอ่าน และทุก ๆ ปีจะปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการจัดตั้งโครงการรางวัลหนังสือประจำปีแห่งชาติ และเหรียญรางวัลวรรณกรรมแห่งชาติ และเสนอแนวเสรีภาพในการอ่าน ในปี พ.ศ.2509 ประเทศฝรั่งเศสก็เริ่มโครงการสหพันธ์การอ่านหนังสือแห่งชาติ ในประเทศออสเตรเลีย มีการสัมมนาเรื่อง "ปัญหาการอ่านและโอกาสที่จะปรับปรุงภาวการณ์ในปัจจุบัน" (Modern Problems of Reading and Opportunities for Improving the Existing Situation) ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2514 และสิ่งที่มีสูงจนความสำคัญยิ่งของการอ่านในสังคมปัจจุบันก็คือ การที่องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมของสหประชาชาติ ได้กำหนดให้ปี 2515 เป็นปีหนังสือสากล (International Book Year) โดยมีคำขวัญว่าหนังสือสำหรับทุกคน (Book For All) และที่ประชุมได้เชิญชวนบรรดาประเทศสมาชิกและองค์การระหว่างประเทศ สมาคมอาชีพ ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป ให้เห็นความสำคัญของหนังสือต่อสังคม และจัดกิจกรรมอันหนึ่ง ได้แก่ การส่งเสริมนิสัยการอ่านหนังสือ นอกจากนี้สหพันธ์สากลแห่งสมาคมห้องสมุด (International Federation of Library Associations) ได้กำหนดหัวข้อประชุมครั้งที่ 38 ใน พ.ศ.2515 ว่า "การอ่านในโลกซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลง" (Reading in a Changing World) มีการอภิปรายบทบาทของห้องสมุด และบรรณารักษ์ในการปลูกฝังและส่งเสริมนิสัยการอ่าน รวมทั้งการเสนอผลวิจัยในด้านความสนใจในการอ่านและการใช้ห้องสมุด ในประเทศต่าง ๆ ซึ่งน่าสนใจยิ่ง

สำหรับประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ.2515 เป็นต้นมา ได้มีการจัดตีพิมพ์หนังสือแห่งชาติขึ้น มีการคัดเลือกให้รางวัลวรรณกรรมในสาขาต่าง ๆ ทั้งนี้ได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาล และวงการธุรกิจ ตลอดจนมาจนปัจจุบัน

จุดประสงค์ในการอ่าน

คนเราต้องอ่านหนังสือเนื่องจากเราจำเป็นต้องใช้ชีวิตประจำวันของเราให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นให้มากที่สุด เพื่อจะได้ปรับปรุงตัวเองให้อยู่ในโลกนี้ได้ด้วยความเป็นปกติและมีความสุข และเพื่อจะได้บำเพ็ญกรณียกิจอันเป็นประโยชน์ต่อไปในชีวิต เพราะฉะนั้น เราจึงต้องชวนชววยศึกษาหาความรู้โดยวิธีต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงตนเอง วิธีหนึ่งที่จะให้ประโยชน์ได้มากคือ "การอ่าน"

ผู้อ่านมีความต้องการในการอ่านไม่เหมือนกัน ทั้งนี้เนื่องด้วย วัย เพศ อาชีพ และความสนใจต่างกัน เพราะฉะนั้นจึงได้มีการเขียนที่พยายามจะเขียนหนังสือทุกประเภท ในขณะที่สำนักพิมพ์ก็พยายามจะสนองความต้องการในทำนองเดียวกัน เมื่อพิจารณาโดยทั่วไปแล้ว พอจะหาเหตุผลได้ว่า คนเราต้องการอ่านเพื่อเหตุผลต่างกัน ดังนี้

1. เพื่อให้ทราบเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ
2. เพื่อความรื่นเริงบันเทิงใจ
3. เพื่อให้ทราบประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกนี้
4. เพื่อทราบเรื่องราวชีวประวัติบุคคลสำคัญต่าง ๆ
5. เพื่อทราบแนวความคิดของบุคคลในแต่ละยุค
6. เพื่อเรียนรู้ถึงทัศนคติต่าง ๆ
7. เพื่อให้เกิดแนวความคิดอ่านแก่ตนเอง
8. เพื่อให้เข้าใจปัญหาของโลกปัจจุบัน
9. เพื่อให้รู้ฉันทะ
10. เพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ
11. เพื่อแก้ปัญหามางประการที่ผู้อ่านต้องการทราบ

12. เพื่อช่วยให้เกิดการลงมือทำงาน¹

วิธีอ่านและประสิทธิภาพในการอ่าน

วิธีอ่านมีหลายวิธี แบ่งตามลักษณะการอ่าน ได้แก่ การอ่านอย่างผิวเผิน และการอ่านอย่างละเอียด

วิธีอ่านอย่างผิวเผิน การอ่านอย่างผิวเผินเป็นเทคนิคในการอ่านหนังสือเร็ว ต้องการความระมัดระวังในเรื่องโครงสร้างและรายละเอียดของย่อหน้าเฉพาะ วิธีอ่านได้แก่ การเริ่มต้นให้ความสนใจในหัวข้อเรื่องซึ่งจะช่วยให้เข้าใจว่าเนื้อเรื่องต่อไปจะดำเนินไปอย่างไร จากนั้นเริ่มอ่านคำบางคำในแต่ละย่อหน้า อ่านบรรทัดแรกๆ เครื่องหมายลงบนคำที่คิดว่าทำให้ทราบว่า เป็นใคร อะไร ที่ไหน ทำไม เมื่อไร อย่างไร อ่านผ่าน ๆ ไปแต่ละหน้า ดูแนวสืบเรื่องอื่น ๆ เช่น สถานที่ คำที่ผิดปกติ ตัวเลขที่เกี่ยวข้องกัน ดูแนวผู้เขียน สังเกตคำว่า "มากกว่า" "นอกจากนี้" "เช่นเดียวกัน" "อย่างไรก็ตาม" "แม้กระนั้น" "และในทางตรงข้าม"

วิธีอ่านโดยละเอียด ต้องอาศัยความจำและสมาธิในการอ่าน วิธีอ่านได้แก่ สรรวจหนังสือเพื่อให้ได้แนวความคิดกว้าง ๆ โดยพิจารณาอ่านคำนำ สารบัญ แล้วจึงอ่านเรื่องโดยละเอียด ขณะที่อ่านควรย่อใจความทำเป็นโน้ตไว้เพื่อช่วยความจำ เมื่อทำโน้ตย่อตอนใดที่เป็นหัวข้อให้ขีดเส้นใต้หรือทำเครื่องหมาย เช่น (ก) (ข) หรือ (1) (2) (1.1) (1.2) เป็นต้น เพื่อให้สะดวกและจดจำได้ง่าย การอ่านควรอ่านซ้ำ ๆ ถ้าเป็นหนังสือตำราที่มีศัพท์วิชาการเฉพาะ ควรมีคู่มือช่วยการอ่านให้พร้อม เช่น พจนานุกรมศัพท์เฉพาะนั้น ๆ

002865

¹ รัสตา วงศ์ยังอยู่, "เหตุใดคนเราจึงต้องอ่านหนังสือ," วารสารทองสมุท
5 (กันยายน - ตุลาคม 2509) : 290 - 295.

การทราบวิธีอ่านเพียงอย่างเดียวไม่ช่วยให้อ่านได้ดี ถ้าไม่ฝึกฝนและใช้ทักษะบางอย่างเข้าช่วย เพราะแต่ละวิชาต้องการประสิทธิภาพในการอ่านสูง และทักษะพิเศษในการอ่าน เช่น ต้องรู้จักพินิจพิจารณาอย่างพอเพียง และรู้ความหมายศัพท์เฉพาะและที่สำคัญคือ แนวการคิดอย่างมีระบบ ควรใช้เวลาคิดก่อนว่าสิ่งพิมพ์ประเภทใดควรใช้วิธีใด และทักษะด้านใด เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ ต้องการทักษะในการวิจารณ์เพื่อสามารถชี้ข้อดีหรือข้อพิพจน์และให้ข้อสรุปหลังการอ่าน การอ่านวรรณคดี ต้องการวิเคราะห์วิจารณ์ ความละเอียดอ่อนในการเข้าถึงอารมณ์และความคิดของผู้ประพันธ์ การอ่านในวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ต้องอาศัยขั้นตอนเฉพาะของการหาเหตุผลและความระมัดระวังเป็นพิเศษเกี่ยวกับรายละเอียด ส่วนการอ่านในวิชาสังคมศาสตร์ ต้องอาศัยทักษะในการรวมข้อเท็จจริง ถ้าผู้อ่านต้องการเข้าใจความสัมพันธ์เกี่ยวของกันด้านเวลา เพื่อติดตามสาเหตุและประสิทธิผลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์

นอกจากนี้ปัจจัยประการหนึ่งที่เสริมประสิทธิภาพในการอ่าน ได้แก่ ความเร็วในการอ่าน หลุยส์ ชอร์ส (Louis Shores) นักวิจัยการอ่านผู้มีชื่อเสียงคนหนึ่งได้เสนอผลวิจัยว่า อัตราความเร็วในการอ่านของคนโดยเฉลี่ยจะอยู่ในระดับ 300 คำต่อนาที ทั้งนี้ได้หมายความว่า อัตราความเร็วในการอ่าน จะคงอยู่ในระดับนี้เสมอไป แต่ละลดลงบ้างโดยเฉพาะเมื่ออ่านเรื่องทางวิชาการที่ยาก ๆ ต้องใช้ความคิด เช่น เรื่องทางวิทยาศาสตร์ เกษตรศาสตร์ ธุรกิจ เป็นต้น หรือเรื่องที่ผู้อ่านไม่คุ้นเคยไม่มีพื้นฐานมาก่อน แต่สำหรับหนังสือนวนิยาย ชีวิตประวัติ หนังสือท่องเที่ยว หรือเรื่องเบาสมองต่าง ๆ การที่จะอ่านให้ได้ 300 คำใน 1 นาที ก็ไม่มีปัญหาอะไร จากการคำนวณพบว่าผู้อ่านที่มีความสามารถในการอ่านด้วยความเร็วโดยเฉลี่ย 300 คำต่อ 1 นาทีนั้น ใน 15 นาทีจะอ่านได้ 4,500 คำและถ้าอ่านวันละ 15 นาที ทุกวันจะอ่านได้ 31,500 คำ ใน 1 สัปดาห์ และถ้าคิดเป็นปีจะได้เป็นจำนวนมหาศาลคือ 1,512,000 คำ และถ้านำมาเทียบเป็นเล่มหนังสือ หนังสือแต่ละเล่มมีความยาวประมาณ 60,000 - 100,000 คำ คิดโดยเฉลี่ยได้ 75,000 คำ ฉะนั้น ใน 1 ปี ถ้าผู้อ่านสามารถอ่านด้วย

ความเร็ว 300 คำต่อนาที และองุ่นโดยตัวเล่มวันละ 15 นาที จะอ่านได้ประมาณ 20 เล่ม ซึ่งนับว่ามากพอควร¹

จากการสำรวจการใช้เวลาสำหรับอ่านหนังสือและหนังสือพิมพ์ในประเทศสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เยอรมันตะวันออก และรัสเซีย ปรากฏผลดังนี้²

	นาทีที่ใช้ในการอ่านประจำวัน	
	หนังสือ	หนังสือพิมพ์
สหรัฐอเมริกา	5.7	32.7
ฝรั่งเศส	9.7	30.7
เยอรมันตะวันออก	3.5	25.0
รัสเซีย	30.8	18.8

จะเห็นได้ว่าวันหนึ่ง ๆ ชาวรัสเซียใช้เวลาอ่านหนังสือมากที่สุด คือ 30 นาที น้อยที่สุดคือ ชาวเยอรมันตะวันออก ซึ่งอ่านวันละ 3.5 นาที สำหรับจำนวนเวลาที่อ่านหนังสือพิมพ์ ปรากฏว่าชาวอเมริกันใช้เวลาอ่านมากที่สุด คือ 32.7 นาที และชาวรัสเซียใช้เวลาอ่านน้อยที่สุด เพียงวันละ 18.8 นาที

คนส่วนมากทราบความหมายของการอ่านคือ คนที่อ่านหนังสือได้จะมีจุดประสงค์

¹Louis, Shores, "How to Find Time to Read," in Mark Hopkins' Log and Other Essays by Louis Shores, ed. John David Marshall (Hamden, Conn : Shoe String Press, 1965), pp. 13-16.

²O. S. Chubaryan, "Reading in Modern Society : Reading and the Motivating Forces of Modern Society," in Reading in a Changing World, p. 56.

ในการอ่านคล้ายคลึงกันตามหัวข้อที่กล่าวมาแล้ว แต่สิ่งที่แตกต่างกันคือ วิธีอ่านและประสิทธิภาพในการอ่าน จะมากน้อยต่างกันทั้งนี้ขึ้นกับภูมิหลัง การฝึกฝน ประสบการณ์ของแต่ละคน ซึ่งยากจะเลียนแบบกันได้ อย่างไรก็ตาม ความสามารถในการอ่านของมนุษย์เป็นสิ่งที่สามารถปลูกฝัง เพิ่มพูน และพัฒนาได้ ทั้งนี้ต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ กัน ดังนี้ เช่น ตัวผู้อ่านเองและสถาบันทางการศึกษา อาทิเช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และห้องสมุด

ความสัมพันธ์ของการอ่าน การศึกษา และห้องสมุด

การอ่านหนังสือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ผู้อ่านจะได้รับประโยชน์ตามความต้องการ ไม่ว่าจะเป็นการอ่านเพื่อการศึกษาโดยตรง เพื่อความรู้ หรือความบันเทิงใจ ผู้ที่ตั้งใจแสวงหาความรู้ก็ย่อมชวนชวนหาหนังสืออ่านอยู่เป็นนิจตามความปรารถนาของตน ยิ่งอ่านได้มากเท่าไร ความรู้ก็ย่อมเพิ่มพูนขึ้นกับตนมากขึ้นเท่านั้น ถ้าผู้อ่านเป็นนักศึกษา ก็ย่อมเป็นนักศึกษาที่ดี เพราะมีความรู้รอบตัวเฉลียวฉลาด สามารถเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้กว้างขวาง สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ดี เนื่องจากการค้นคว้ามาก อ่านมาก จึงสามารถสรรหาความรู้จากการอ่านมาใช้เป็นประโยชน์ในการเรียนของตน ถ้าผู้อ่านที่พ้นจากการศึกษาในสถาบันแล้วจะเป็นการศึกษาค้นคว้าตนเอง ซึ่งเป็นการศึกษาไม่สิ้นสุด

เป็นที่ยอมรับกันว่า การอ่านหนังสือเป็นกวีวิธีศึกษาที่ดีที่สุดวิธีหนึ่ง และนิยมใช้แพร่หลายในอารยประเทศ เพราะเชื่อมั่นว่า "การอ่านคือการมีชีวิต" (Reading is Living) แต่ไม่มีใครในยุคนี้เน้นความสำคัญของการอ่านมากเท่าที่ควร ทั้งที่การอ่านเป็นสิ่งกลางในการติดต่อและการเรียนรู้ และเป็นส่วนประกอบที่ขาดไม่ได้ของชีวิต ยุคปัจจุบันที่ต้องศึกษาไม่มีวันสิ้นสุด

ปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพการอ่าน ได้แก่ ห้องสมุด ในคริสต์วรรษที่ 19 บทบาทของห้องสมุดในด้านความสัมพันธ์กับการศึกษาเริ่มเป็นที่ยอมรับกันมาก ห้องสมุดได้รับการนับถือว่าเป็นคู่มือการศึกษาสากล นำมาซึ่งการยกระดับจิตใจ

การพัฒนาการและความสุขแก่ทุกคน ห้องสมุดทุกประเภทจะมีวัตถุประสงค์สำคัญตรงกัน
อยู่อย่างหนึ่งคือ ให้การศึกษาแก่ผู้ใช้ โดยจัดหาหนังสือ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และวัสดุทัศนวัสดุ
หาวิธีให้ผู้ใช้ได้ใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้โดยเต็มที่ และด้วยความสะดวก

ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเป็นองค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริม การอ่าน การ
ศึกษา และวิจัยของนักศึกษา อาจารย์ ของมหาวิทยาลัย โดยทำหน้าที่ ดังนี้

1. จัดหาหนังสือและวัสดุการอ่านทุกชนิดตามความต้องการของนักศึกษา
อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย และมีหนังสือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะให้ความรู้
เกี่ยวกับมรดกทางความคิด ศิลปวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ
2. มีระบบที่ดีในการให้บริการทั้งทางเทคนิคและบริการผู้อ่าน โดยยึดเอา
ความสะดวกของผู้ใช้เป็นหลักในการดำเนินงาน ได้แก่ การจัดให้มีเจ้าหน้าที่ที่มีความ
สามารถเพียงพอ มีเนื้อที่ในการอ่านอย่างพอเพียง โดยจัดสถานที่ให้สะดวกสบายต่อการ
เข้าใช้บริการห้องสมุดทุก ๆ ด้าน และมีการติดต่อกับห้องสมุดสถาบันอื่น ๆ เพื่อยังผล
ประโยชน์ร่วมกันแก่ผู้ใช้บริการห้องสมุดของสถาบันที่ห้องสมุดสังกัดอยู่ และห้องสมุดอื่น ๆ
เหล่านั้น¹
3. มีการประสานงานอย่างใกล้ชิดระหว่างห้องสมุดและคณาจารย์ในสถาบัน
4. ให้ความร่วมมือในการวิจัยของสถาบัน และพยายามส่งเสริมให้นักศึกษา
รู้จักพัฒนาตนเองให้มีความรักการอ่าน และมีบทบาทในการให้บริการแก่ชุมชนด้วย²

¹Rutherford D. Rogers and David C. Weber, University Library Administration (New York : H.W. Wilson Co., 1971), pp.1-3.

²F. N. Withers, Standard for Library Service : an International Survey (Paris : Unesco, 1974), pp. 29-31.

ในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเริ่มมีความสำคัญอย่างยิ่ง นับตั้งแต่ปลายคริสต์ทศวรรษที่ 19 เป็นต้นมา เริ่มมีการใช้ห้องสมุดเพื่อการอ่านและการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้เพราะเหตุผลสำคัญยิ่งคือ หลักสูตรการสอนและวิธีการสอนในมหาวิทยาลัย เริ่มเน้นความสำคัญของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในห้องสมุด สงครามโลกครั้งที่ 1 มีอิทธิพลต่อหลักสูตรการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ทั้งนี้เพราะนักศึกษาไม่สามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ความคิดใหม่ ๆ และการค้นพบใหม่ ๆ โดยอาศัยหนังสือตำราเพียงเล่มเดียว จึงต้องค้นคว้าเพิ่มเติมจากห้องสมุด นอกจากนี้ปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งเสริมความสำคัญของห้องสมุดมหาวิทยาลัย ได้แก่ มุณินิธีการกุศลต่าง ๆ และสมาคมห้องสมุด ดังนั้นความสำคัญของห้องสมุดต่อการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยจะเป็นเครื่องชี้ความสัมพันธ์ระหว่างห้องสมุดและการศึกษาได้ชัดเจน เพราะการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยนั้น ห้องสมุดนับได้ว่าเป็นหัวใจของการศึกษา โทมัส คาร์ไลล์ (Thomas Carlyle) กล่าวว่า "ห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่แท้จริงในปัจจุบันก็คือหนังสือ" (The True University of These Days is a Collection of Books)¹ ห้องสมุดเป็นสถานที่เพิ่มพูนความรู้ของนักศึกษา ส่งเสริมการวิจัยของอาจารย์ และเป็นสถานที่สำหรับทุกคนที่เข้ามา ให้มีส่วนในการศึกษาส่งเสริมความรู้ ด้วยเหตุนี้ห้องสมุดจึงเป็นเสมือนเครื่องมือในการสอน เป็นสถานที่ซึ่งนักศึกษาจะใช้ศึกษาเพิ่มเติม และการสัมมนากลุ่มย่อย บรรณารักษ์มีหน้าที่เป็นอาจารย์แนะแนวและช่วยเหลือนักศึกษาในการค้นคว้าและทำวิจัย และห้องสมุดมีหน้าที่บริการในการสอน และการวิจัยของอาจารย์เช่นกัน โดยลักษณะนี้ย่อมหมายความว่าห้องสมุดจะส่งเสริมไม่เพียงแต่วิชาการตามหลักสูตรและตามโครงการวิจัยของอาจารย์เท่านั้น แต่จะบริการรวมถึงสาขาวิชานอกเหนือจากหลักสูตร และมีทั้งบรรณานุกรมโดยทั่วไปและบรรณานุกรมเฉพาะสาขาวิชา มีการจัดหนังสือและเอกสารของห้องสมุด

¹James Thompson, Library Power (London : Clive Bingley, 1974), p. 52.

ในข่ายแก่การหยิบมาใช้ นักศึกษาและอาจารย์ได้รับการแนะนำเกี่ยวแกหนังสือ เอกสาร และบริการของห้องสมุด มีโครงการสอนวิธีการใช้ห้องสมุด อาคารห้องสมุดจะมีลักษณะที่จะส่งเสริมการสอน และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดจะร่วมมือร่วมใจกับอาจารย์ทุกวิถีทางเท่าที่จะทำได้เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัย ยิ่งกว่านั้นห้องสมุดมหาวิทยาลัยบางแห่งจะมีเจ้าหน้าที่ที่มีคุณวุฒิและมีความสามารถเหมาะสมที่จะช่วยในการส่งเสริมการศึกษาของมหาวิทยาลัยได้

สำหรับประเทศไทย ก่อนนี้การศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ตลอดจนการศึกษาในระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีบรรยายให้นักเรียน จดแล้ก็ท่องจำไปตามนั้น ปัจจุบันมีการนำเอาระบบการศึกษาต่างประเทศมาใช้ จึงเปลี่ยนเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าด้วยตนเอง การบรรยายในชั้นจึงเป็นส่วนประกอบ เพราะฉะนั้นทรัพยากรที่สำคัญจำเป็นอย่างยิ่งยวดในระบบการศึกษาใหม่จึงได้แก่ ห้องสมุด ซึ่งเป็นแหล่งจัดหาเก็บรวบรวมหนังสือ เอกสาร วารสาร และวัสดุการอ่านต่าง ๆ ไว้เพื่อประโยชน์แก่การอำนวยความสะดวก เพราะจะต้องเตรียมอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมกับความต้องการของอาจารย์ในแต่ละชั้น นักศึกษาในปัจจุบันต้องการ เสรีภาพและโอกาสที่จะศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น ซึ่งถ้ามีโครงการสอนดังกล่าว หมายถึงว่า นักศึกษาต้องใช้ห้องสมุดกว้างขวาง

ปัจจุบันประเทศไทยมีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษารวม 15 แห่ง เป็นสถาบันของรัฐ 11 แห่ง และเอกชน 4 แห่ง สถาบันทุกแห่งมีห้องสมุดอำนวยความสะดวกในการศึกษา ในภาคใต้มีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา 2 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลาและภูเก็ต และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของภาคใต้ ตั้งขึ้นใน

พ.ศ.2508 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาการศึกษาภาคใต้ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มหาวิทยาลัยจะร่วมมือในทุก ๆ ด้านกับประชาชนภาคใต้ ในการศึกษา วิจัย บริการชุมชน เพื่อจะเกิดผลประโยชน์ทุก ๆ ด้านแก่ภาคใต้โดยแท้จริง ปัจจุบันมหาวิทยาลัยแบ่งเป็น 2 วิทยาเขต คือ

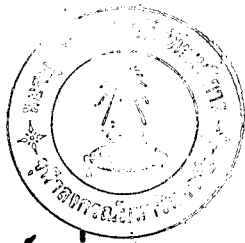
วิทยาเขตปัตตานี วิทยาเขตปัตตานีตั้งอยู่ที่ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี วิทยาเขตนี้เป็นศูนย์ทางการศึกษาทางการศึกษาศิลปและวัฒนธรรม โดยดำเนินการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของคณะศึกษาศาสตร์ และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

คณะศึกษาศาสตร์ เปิดรับนักศึกษาตั้งแต่ พ.ศ.2511 ประกอบด้วยภาควิชาการศึกษา ภาควิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป ภาควิชาคหกรรมศาสตร์ ภาควิชาพลศึกษา และโรงเรียนสาขิต

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประกอบด้วย ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก ภาควิชาภาษาตะวันตก ภาควิชาสังคมศาสตร์ และหน่วยวิชาสังกัดสำนักงานคณบดีอีก 2 หน่วยวิชา คือ หน่วยวิชาบรรณารักษศาสตร์ และหน่วยวิชาปรัชญาและวัฒนธรรม นอกจากนี้ทางคณะมีโครงการจัดตั้งศูนย์เพื่อการศึกษาคือปวัฒนธรรมภาคใต้ของประเทศไทย (Center for South Thailand Studies) และจะทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชาวไทยมุสลิม (Islamic Studies) ด้วย ๑๓๖๓๒๖๖ พ.ศ. 2518

วิทยาเขตหาดใหญ่ วิทยาเขตหาดใหญ่ตั้งอยู่ที่ตำบลคอหงษ์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นศูนย์ทางการศึกษาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปัจจุบันมี 4 คณะ ได้แก่

คณะวิทยาศาสตร์ แบ่งเป็นภาควิชาเคมี ภาควิชาชีววิทยา ภาควิชาฟิสิกส์ ภาควิชาคณิตศาสตร์ ภาควิชาภาษาต่างประเทศ หน่วยงานวิทยาศาสตร์การแพทย์ หน่วยงานห้องสมุด หน่วยงานบริหารงานศิลปวัฒนธรรม หน่วยงานโสตทัศนศึกษา ๑๓๖๓๒๖๖ พ.ศ. ๒512

คณะวิศวกรรมศาสตร์ แบ่งเป็นภาควิชาวิศวกรรมโยธา ภาควิชาวิศวกรรมเครื่องกล ภาควิชาวิศวกรรมไฟฟ้า ภาควิชาวิศวกรรมอุตสาหการ ภาควิชาวิศวกรรมเคมี ภาควิชาวิศวกรรมเหมืองแร่และโลหวิทยา ๓๓๓๓๓๓๓๓ พ.ศ. 251๐

คณะวิทยาการจัดการ แบ่งเป็นภาควิชาบริหารธุรกิจ ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ และภาควิชาพฤกษศาสตร์ ๓๓๓๓๓๓๓๓ พ.ศ. 2519

คณะแพทยศาสตร์ แบ่งเป็นภาควิชากุมารเวชศาสตร์ ภาควิชาจักษุวิทยาและโสตศอนาสิกลาติงซ์วิทยา ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ ภาควิชาพยาธิวิทยา ภาควิชารังสีวิทยา ภาควิชาวิสัญญีวิทยา ภาควิชาศัลยศาสตร์ ภาควิชาศัลยศาสตร์ออร์โธปิดิกส์และกายภาพบำบัด ภาควิชาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา ภาควิชาอายุรศาสตร์ โรงพยาบาลมหาวิทยาลัย และโรงเรียนพยาบาล ๓๓๓๓๓๓๓๓ พ.ศ. 2516

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีห้องสมุด 3 แห่ง คือ ห้องสมุด จอห์น เอฟ. เคนเนดี ห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์ และห้องสมุดคณะวิศวกรรมศาสตร์ และสามารถแยกกล่าวถึงการแบ่งส่วนราชการของห้องสมุด การดำเนินงานทั้งฝ่ายเทคนิคเฉพาะของห้องสมุด บริการแก่ผู้ใช้ และงานฝ่ายธุรการ รวมทั้งค่านงบประมาณ เจ้าหน้าที่ หนังสือและสิ่งพิมพ์ อาคาร และบริการต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 หอสมุดที่นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ใช้ประจำ

หอสมุด	หอสมุด จอห์น เอฟ. เคนเนดี	หอสมุดคณะวิทยาศาสตร์	หอสมุดคณะวิศวกรรม- ศาสตร์
สถานที่	ตั้งอยู่ในวิทยาเขต ปัตตานี มีอาคาร เป็นเอกเทศ	ตั้งอยู่ในวิทยาเขตหาด- ใหญ่ จังหวัดสงขลาชั้น ที่ 3 ของอาคารเรียน คณะวิทยาศาสตร์	อยู่ในวิทยาเขตหาดใหญ่ บนชั้น 4 ของอาคาร เรียนคณะวิศวกรรม- ศาสตร์
การแบ่งส่วน ราชการของ หอสมุด	สังกัดสำนักอธิการบดี จัดของแผนกพัสดุ	มีฐานะเทียบเท่าภาควิชา หนึ่งในคณะวิทยาศาสตร์	สังกัดสำนักงานเลขา บุการคณะวิศวกรรม- ศาสตร์
บุคลากร	บรรณารักษ์ 3 คน ลูกจ้างประจำ 2 คน ลูกจ้างชั่วคราว- ครราว 2 คน	บรรณารักษ์ 2 คน ผู้ช่วยบรรณารักษ์ 1 คน เสมียน 4 คน ลูกจ้างประจำ 3 คน	บรรณารักษ์ 1 คน เสมียน 2 คน
หนังสือและ สิ่งพิมพ์	หนังสือ 21,000 เล่ม	หนังสือ 23,400 เล่ม	หนังสือ 8,000 เล่ม
สาขาวิชา	มีทุกสาขาวิชาที่เปิด สอนในคณะศึกษา- ศาสตร์ คณะมนุษย- ศาสตร์ และสังคม- ศาสตร์	มีทุกสาขาวิชาที่เปิดสอน ในคณะวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ พยาบาล ศาสตร์ และวิทยาการ จัดการ	มีทุกสาขาวิชาที่เปิดสอน ในคณะวิศวกรรมศาสตร์

ตารางที่ 1 หอสมุดที่นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ใช้ประจำ (ต่อ)

หอสมุด	หอสมุด จอห์น เอฟ. เคนเนดี	หอสมุดคณะวิทยาศาสตร์	หอสมุดคณะวิศวกรรม- ศาสตร์
การจัดหมู่	ระบบทศนิยมของ ดิวอี้ (Dewey Decimal Classi- fication)	ระบบหอสมุดรัฐสภา อเมริกัน (Library of Congress Classifi- cation)	ระบบหอสมุดรัฐสภา อเมริกัน (Library of Congress Classification)
การบริการ	ให้บริการนักศึกษา และข้าราชการคณะ ศึกษาศาสตร์ คณะ มนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ และ บุคคลภายนอกที่สนใจ	ให้บริการนักศึกษาและ ข้าราชการคณะวิทยา- ศึกษาศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ คณะ วิทยาการจัดการ และ บุคคลภายนอก	ให้บริการนักศึกษาและ ข้าราชการคณะ วิศวกรรมศาสตร์
ขอบเขต	อาจารย์ 148 คน นักศึกษา 832 คน	อาจารย์ 241 คน นักศึกษา 488 คน	อาจารย์ 66 คน นักศึกษา 460 คน
เวลาบริการ	วันจันทร์-วันพฤหัสบดี 8.00-18.00 น. วันศุกร์ - วันเสาร์ 8.00-21.00 น. วันอาทิตย์ 8.00-12.00 น.	วันจันทร์ - วันศุกร์ 8.00-21.00 น. วันเสาร์ 8.30-16.30 น.	วันจันทร์ - วันศุกร์ 8.00-21.00 น. วันเสาร์ 8.30-16.30 น.
งบประมาณ	400,000 บาทต่อปี	550,000 บาทต่อปี	17,000 บาทต่อปี

ห้องสมุดทั้ง 3 แห่ง สามารถเปรียบเทียบกับมาตรฐานห้องสมุดมหาวิทยาลัย
ประเทศไทยปี 2515¹ และมาตรฐานห้องสมุดมหาวิทยาลัยประเทศไทยปี 2519² ซึ่ง
สมาคมห้องสมุดได้กำหนดขึ้นและทำเสนอต่อทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐได้ดังนี้

การแบ่งส่วนราชการของห้องสมุด มาตรฐานห้องสมุดมหาวิทยาลัยปี 2515
กำหนดให้ห้องสมุดเป็นหน่วยงานวิชาการขึ้นตรงต่ออธิการบดี หรือรองอธิการบดีฝ่ายวิชา
การ มีฐานะเทียบเท่าสถาบันหรือสำนักในมหาวิทยาลัย¹ แต่ปัจจุบันห้องสมุด จอห์น
เอฟ. เคนเนดี และห้องสมุดคณะวิศวกรรมศาสตร์ ขึ้นกับสำนักงานเลขาธิการคณะ ส่วน
ห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์มีฐานะเทียบเท่าภาควิชา

ฐานะของบรรณารักษ์ ผู้บริหารห้องสมุด จอห์น เอฟ. เคนเนดี มีฐานะ
เป็นอาจารย์ โดยอาศัยอัตราอาจารย์ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บรรณารักษ์
ห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์ก็มีฐานะเป็นอาจารย์เช่นกัน โดยอาศัยอัตราอาจารย์ของคณะ
วิทยาศาสตร์ ส่วนบรรณารักษ์ห้องสมุดคณะวิศวกรรมศาสตร์ไม่ได้มีตำแหน่งเป็นอาจารย์
และปฏิบัติงานห้องสมุดเต็มเวลา มาตรฐานห้องสมุดมหาวิทยาลัยปี 2515 กำหนดให้
ผู้สำเร็จปริญญาทางบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นบรรณารักษ์มีฐานะเป็นอาจารย์

จำนวนหนังสือ มาตรฐานห้องสมุดมหาวิทยาลัยปี 2515 ไม่ได้กำหนดจำนวน
หนังสือที่ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาควรมีไว้บริการ แต่ใน พ.ศ. 2513 คณะกรรมการ
ดำเนินการศึกษาและวางโครงการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย ได้
เสนอรายงานสภาพปัจจุบัน และปัญหาของการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระหว่างแผนพัฒนา

¹จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์,
"ห้องสมุดมหาวิทยาลัย," เอกสารบรรณารักษศาสตร์, เล่ม 14 (พระนคร : แผนกวิชา
บรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515), หน้า 19.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

เศรษฐกิจและสังคมระยะที่สอง (พ.ศ. 2510 - 2514) และได้เสนอว่า มหาวิทยาลัยควรถืออัตราส่วนคือ นักศึกษา 10,000 คนแรก ควรมีหนังสือ 100 เล่มต่อนักศึกษา 1 คน¹ ซึ่งตรงกับเกณฑ์มาตรฐานที่คณะกรรมการร่วมจากห้องสมุดมหาวิทยาลัย 50 แห่ง ในสหรัฐอเมริกาและแคนาดาได้กำหนดขึ้น ตามรายงานฉบับวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2512² ในปีการศึกษา 2519 นี้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีนักศึกษา 1780 คน จึงควรมีหนังสือ 178,000 เล่ม แต่จากการสำรวจดังปรากฏรายละเอียดในตารางที่ 1 จำนวนหนังสือรวมทั้งสิ้น 52,497 เล่ม เฉลี่ยแล้วห้องสมุดมีหนังสือบริการนักศึกษา 28 เล่มต่อ 1 คน จึงนับว่าต่ำกว่ามาตรฐานอยู่มาก

นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานห้องสมุดมหาวิทยาลัยฉบับล่าสุด ซึ่งสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยได้กำหนดขึ้น และนำเสนอต่อทบวงมหาวิทยาลัยไปแล้ว ใน พ.ศ. 2519 มาตรฐานดังกล่าวได้กำหนดว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัยควรมีหนังสือ 50 เล่มต่อนักศึกษาระดับปริญญาตรี 1 คน ในปีการศึกษา 2519 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีนักศึกษา 1,780 คน จึงควรมีหนังสือ 89,000 เล่ม แต่จากการสำรวจห้องสมุดมีหนังสือ 52,497 เล่มเท่านั้น จึงยังคงต่ำกว่ามาตรฐานอยู่เช่นกัน

งบประมาณ มาตรฐานห้องสมุดมหาวิทยาลัยประเทศไทยปี 2515 ได้กำหนดไว้ว่า มหาวิทยาลัยที่มีการสอนส่วนใหญ่ในระดับปริญญาตรี ควรพิจารณาให้เงินอุดหนุนเป็นจำนวนร้อยละ 5 - 7 ของงบประมาณดำเนินการของมหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2519 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีงบประมาณดำเนินการ จำนวนประมาณ 17 ล้าน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

² David R. Watkins, "Standard for University Libraries,"

บาท¹ หอสมุดได้รับงบประมาณ 967,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.67 ของงบประมาณ
 ค่าเงินการมหาวิทยาลัย และเมื่อพิจารณาตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการดำเนินการ
 ศึกษา และร่างโครงการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยใน พ.ศ.2513
 ซึ่งได้กำหนดว่า หอสมุดมหาวิทยาลัยควรได้รับงบประมาณในอัตรา 150 บาทต่อนักศึกษา
 ระดับปริญญาตรี 1 คน ส่วนอาจารย์อัตราอย่างต่ำ 1,000 บาทต่ออาจารย์ 1 คน (รวม
 ทั้งอาจารย์พิเศษด้วย)² จากการสำรวจตั้งปรากฏรายละเอียดในตารางที่ 1 มหาวิทยาลัย
 สงขลานครินทร์มีอาจารย์ทั้งหมดในปีการศึกษา 2519 จำนวน 445 คน รวมทั้งอาจารย์
 พิเศษและนักศึกษามีจำนวน 1,780 คน ดังนั้นหอสมุดควรได้งบประมาณทั้งสิ้น 623,000
 บาท จะเห็นได้ว่าหอสมุดทั้งสามแห่งมีงบประมาณได้มาตรฐานหอสมุดมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์นับวันจะเจริญเติบโตขึ้น จำนวนนักศึกษาและ
 อาจารย์ก็จะเพิ่มมากขึ้น ตามโครงการวางแผนและพัฒนาในปีการศึกษา 2524 หรืออีก
 5 ปีข้างหน้า มหาวิทยาลัยจะมีนักศึกษาทั้งสิ้น 5,804 คน มีคณะทรัพยากรธรรมชาติและ
 คณะพยาบาลศาสตร์ เพิ่มอีก 2 คณะ และมีจำนวนอาจารย์ทั้งสิ้น 1,149 คน³
 เพราะฉะนั้น จึงควรมีการวางแผนด้านบริการหอสมุดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และให้
 ได้มาตรฐานหอสมุดมหาวิทยาลัยโดยยกฐานะหอสมุดให้เทียบเท่าคณะในมหาวิทยาลัย
 ส่งเสริมให้บรรณารักษ์มีฐานะเป็นอาจารย์ และมีคุณสมบัติตามมาตรฐานกำหนดไว้ และ
 หอสมุดควรจัดหาวัสดุสิ่งพิมพ์ให้มีจำนวนตามมาตรฐานหอสมุดมหาวิทยาลัยดังได้กล่าว
 มาแล้วข้างต้น

¹มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สำนักงานอธิการบดี, โครงการพัฒนาการศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ระยะที่ 4 พ.ศ.2520-2524 (สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2519),

²จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์,
 "หอสมุดมหาวิทยาลัย," หน้า 13.

³สัมภาษณ์ ประดิษฐ์ ตุดยาศร, รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 6 สิงหาคม, 2519.